

Course:

Metabolismul ionului de potasiu

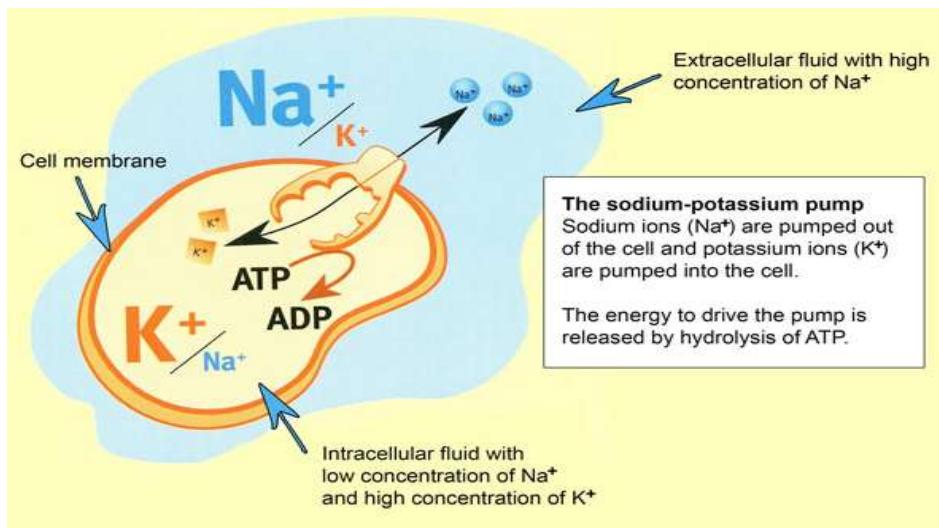
Country: Romania

Speaker: Simona Mărgărit MD, PhD
UMF “Iuliu Hațieganu” Cluj Napoca

Generalitati

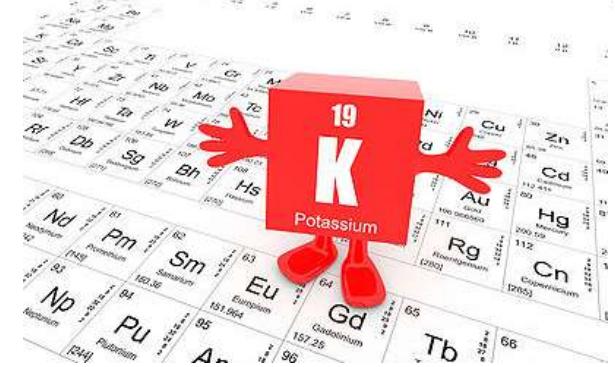
- principalul cation intracelular
- concentratie intracelulara 140-150 mEq/L
- concentratia plasmatica 3,5-5 mEq/l
- nivelul plasmatic al potasiului seric nu reflecta valoarea totala a potassiumului din organism
- K⁺ permeabilitate crescuta, iesire din celule prin canale de potasiu, (cotransport cu Cl⁻ schimb cu H⁺)

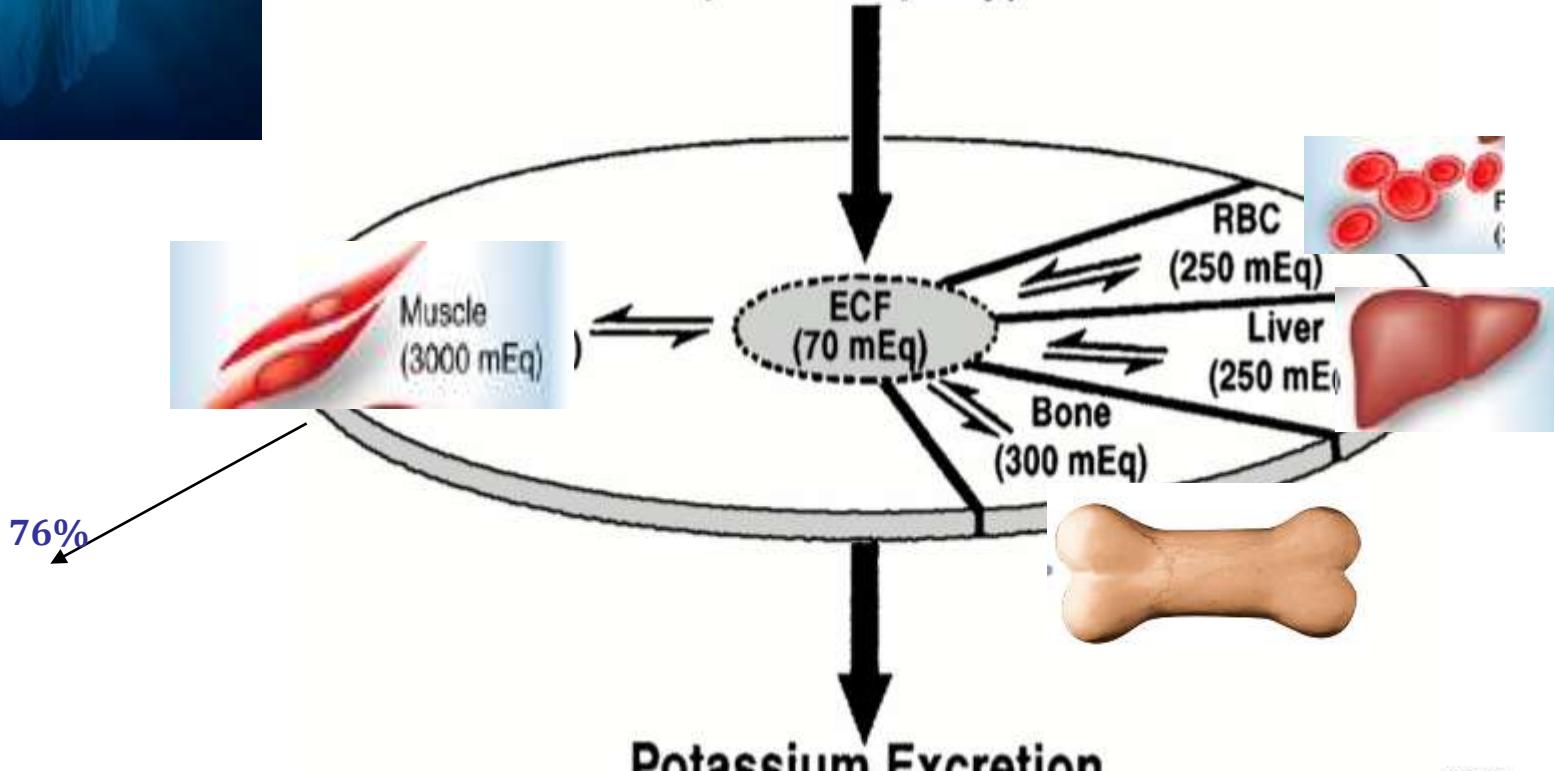
Distributia ionului de potasiu

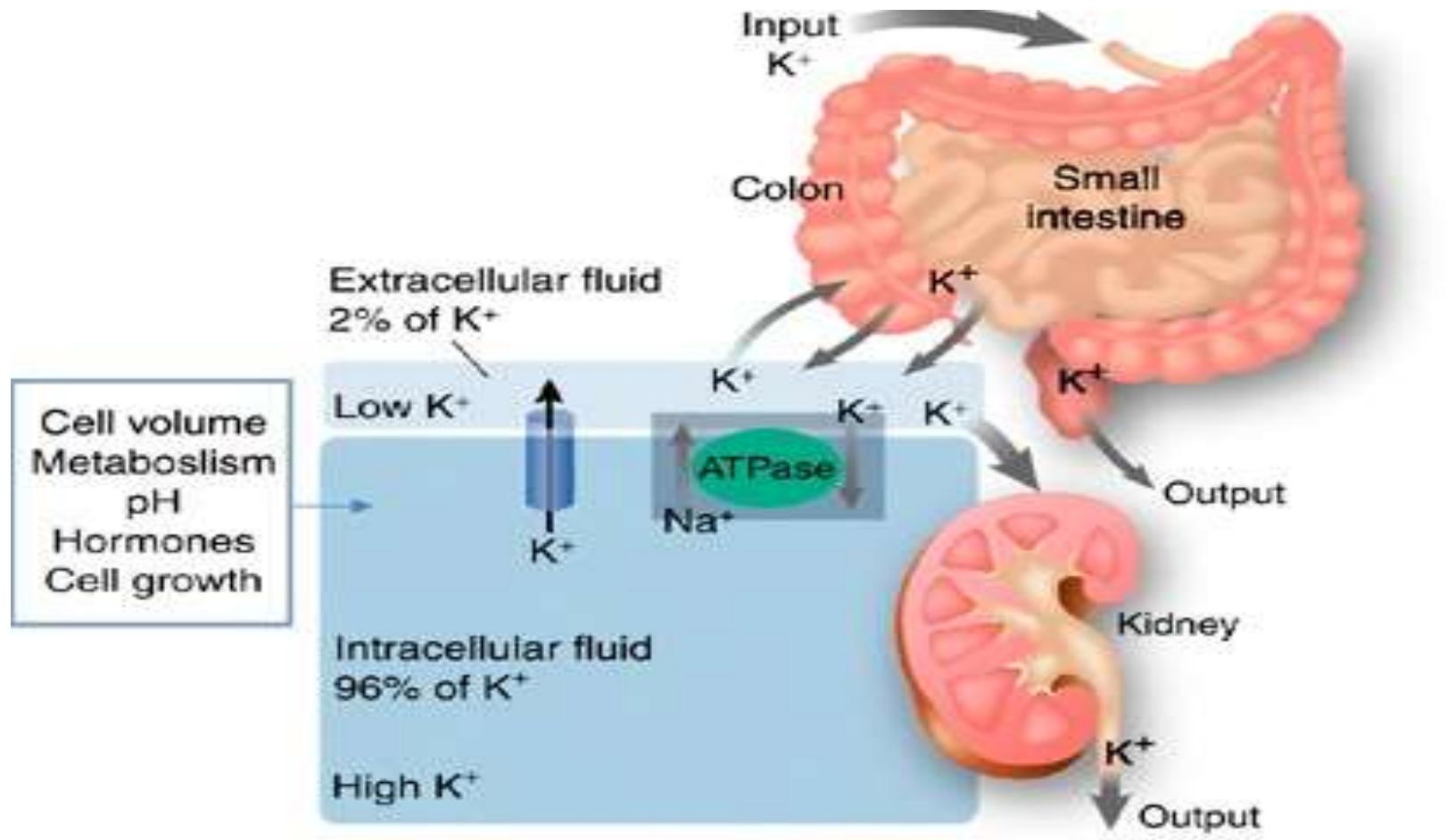
0,4 % in plasma

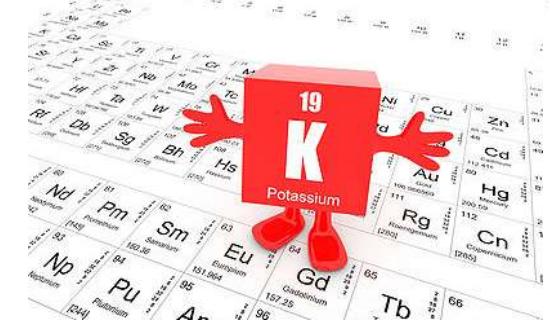
Potassium Intake
(100 mEq/day)

Aportul , distributia, eliminarea ionului de potasiu

Rolurile ionului de potasiu

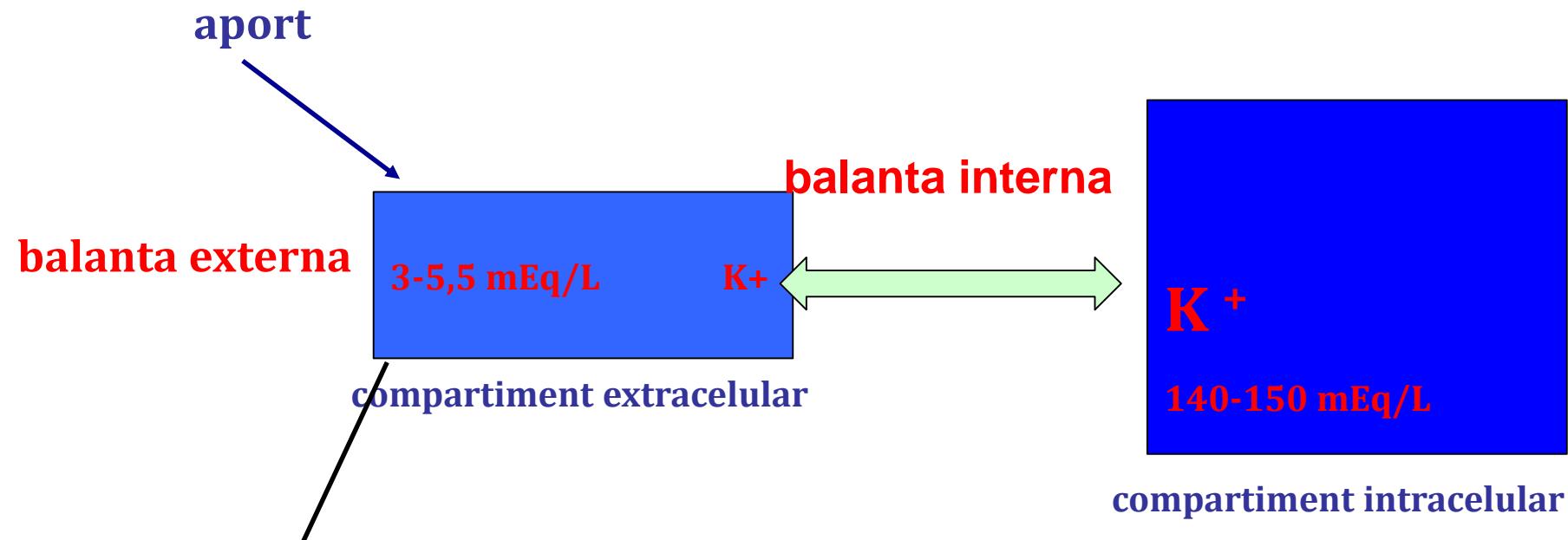

- metinerea volumului si a osmolaritatii celulare
- cofactor pentru sistemele enzimatic
- rol in diviziunea celulara , sinteza de proteine ,colagen si cresterea celulara
- asigurarea potentialului membranar de repaus
- modificarile concentratiei de K mai ales extracelulare- efect asupra excitabilitatii membranare (cord, creier, nervi, musculatura)
- K^+ intracelular participa la reglarea echilibrul acidobazic

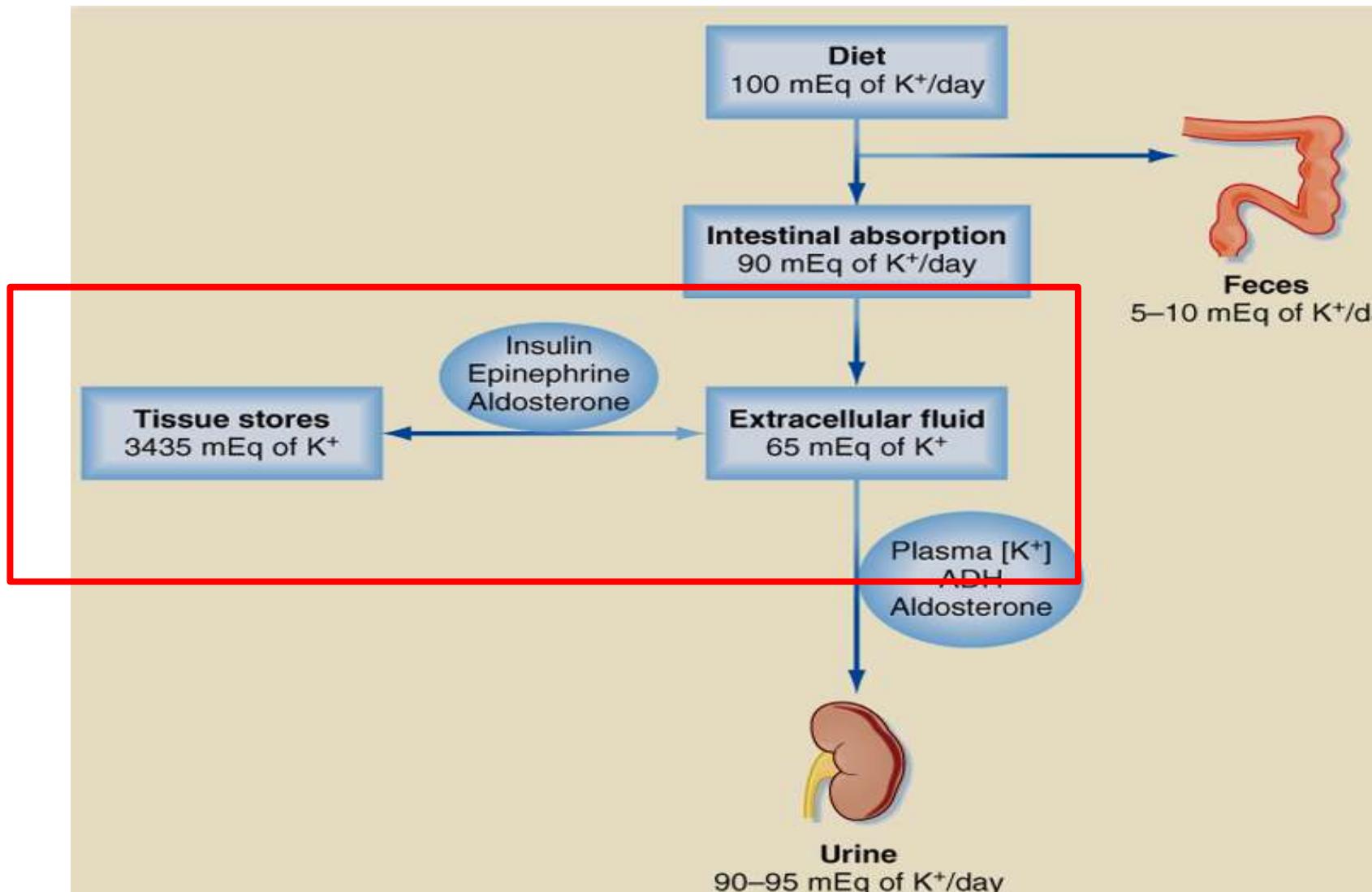
Homeostazia ionului de potasiu

reglarea homeostaziei se realizeaza prin 2 procese:

1. reglarea cantitatii totale de K din organism prin alterarile aportului si ale eliminarii (gastrointestinale si renale) - **balanta externa**
2. reglarea distributiei K intre lichidul intracelular si extracelular - **balanta interna**

BALANTA INTERNA

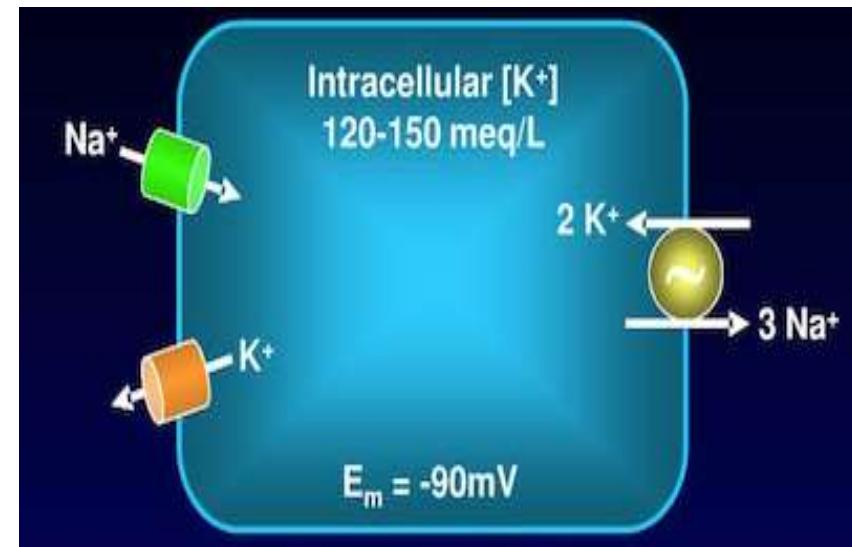
**schimburile transmembranare
intercompartmentale - controlul
rapid**

**1. captarea intracelulara de potasiu-
mediata de ATP-aza Na^+/K^+**

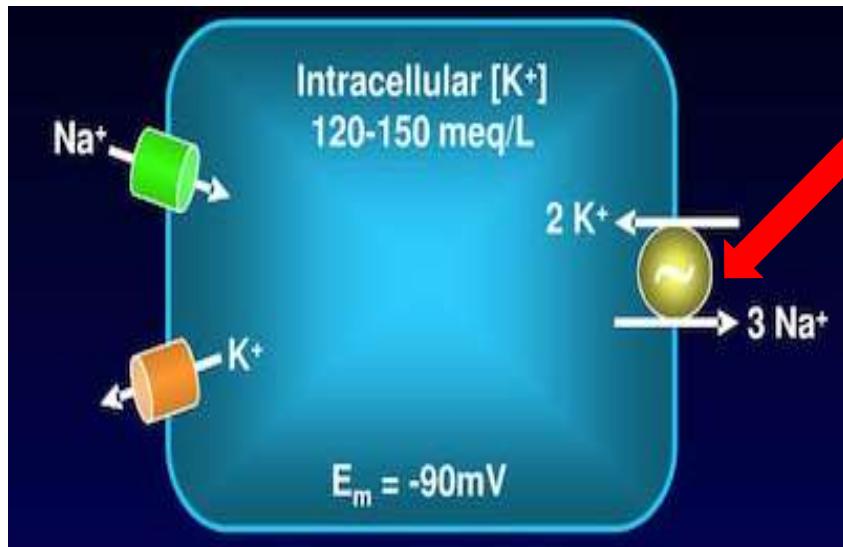
**2. secretia celulara de potasiu-
mediata de canalele de K ce detemina
permeabilitatea membranei celulare
la K**

Factori fiziologici interni:

- **INSULINA**
- **CATECOLAMINE**
- **ALDOSTERON**

INSULINA , CATECOLAMINELE , ALDOSTERON

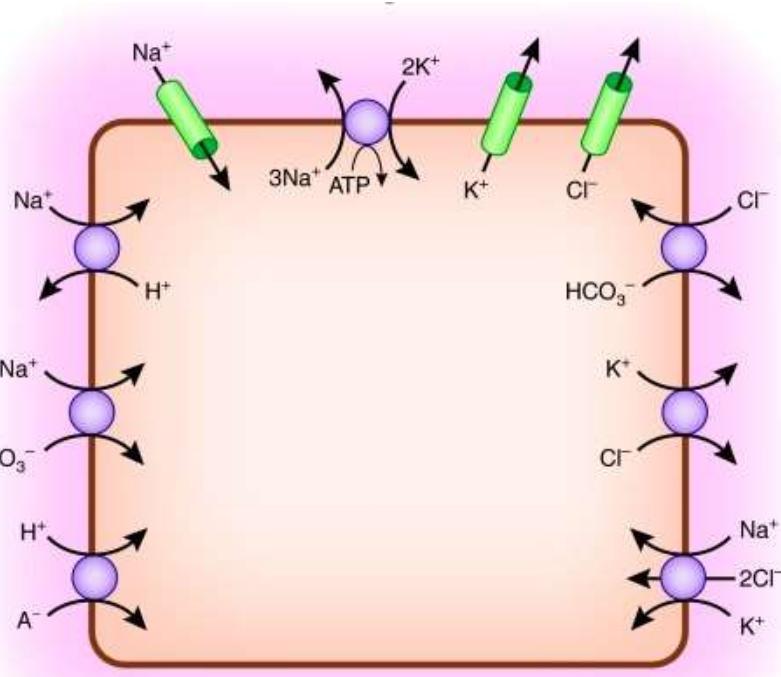

- aport alimentar - ↑ secr de INSULINA
  - creșterea conc splahnice de K stimulează secr pancreatică de insulina
  - Insulina stimulă captarea hepatică și musculară de K cu reducerea niv seric prin acțiunea supra ATP-aza Na⁺/K⁺

- efort fizic - ↑ CA β2 adrenergice
- stimulează captarea musculară de K prin acție pe beta -2 receptorii prin creșterea activ ATP-aza Na⁺/K⁺
- aldosteron

Celula musculară

Mentinerea pH-ului intracelular

1. schimbatorul Na^+/H^+ (important pt continutul de sodiu intracelular)

2. schimbatorul $\text{HCO}_3^-/\text{Cl}^-$

3. cotransportorul $\text{Na}^+/\text{K}^+/\text{Cl}^-$

4. monocarboxilat cotransportor H^+/A^- (acid lactic)

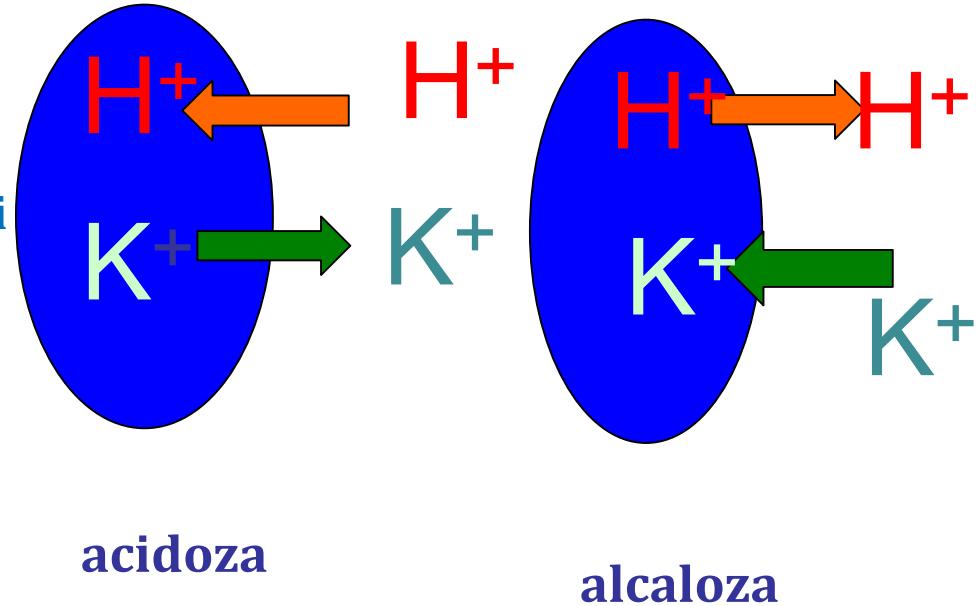
Aronson PS, Giebisch G. Effects of pH on potassium: new explanations for old observations. J Am Soc Nephrol. 2011

Factori fiziopatologici ce influenteaza balanta interna

- Dezechilibrul acidobazice
- Osmolaritate plasmatica
- Liza celulara /proliferarea celulara
- Deficitul sau hipersecretia de aldosteron
- Diabetul zaharat

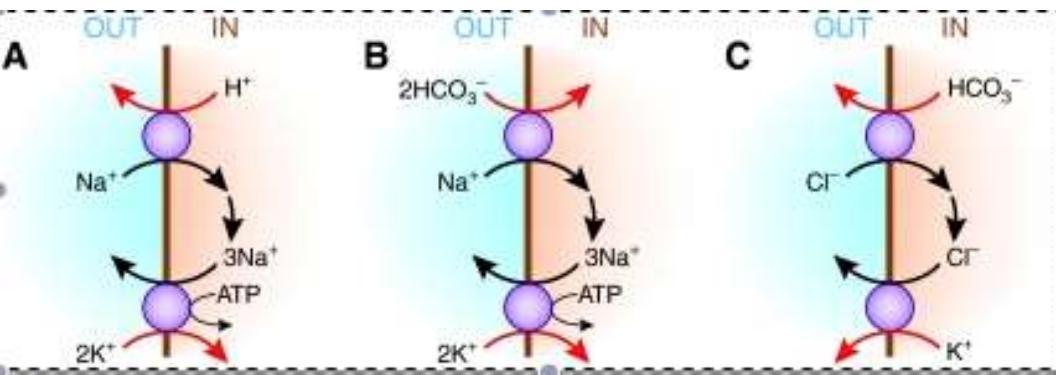
Dezechilibrele acidobazice

- modificarea **pH-ului extracelular** determină schimburi reciproce de H^+ și K^+
  - cetoacidoza cu GA normală determină o hiperpotasemie mai mare comparativ cu cea cu GA crescută

- modificarea **nivelului bicarbonatului** poate influenta K seric independent de pH

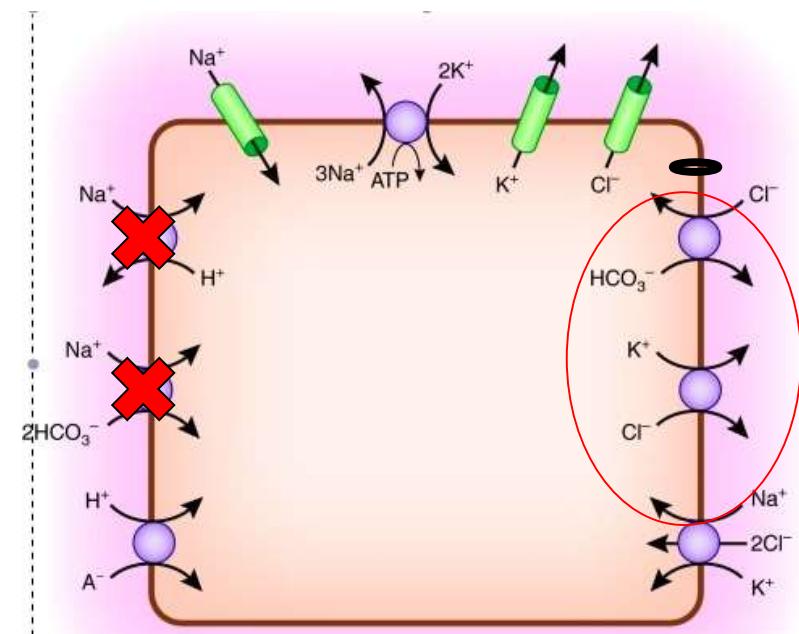

Lee HL, Hering-Smith KS, Nakhoul NL. Acid-base and potassium homeostasis. Semin Nephrol. 2013; 33: 257-264.

ACIDOZA METABOLICA

ACIDOZA METABOLICA HIPERCLOREMICĂ schimb K^+/H^+ cu hiperpotasemie

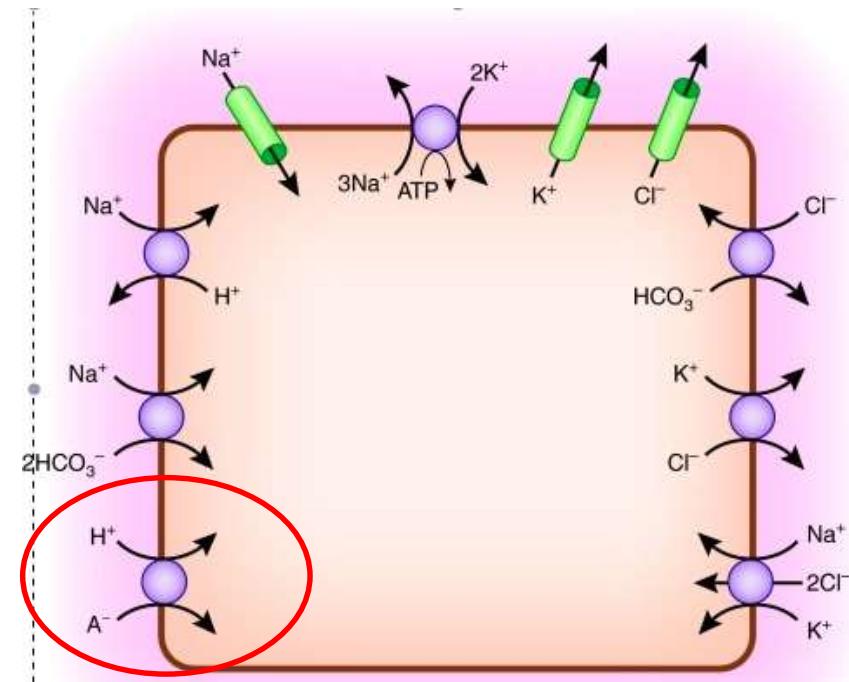
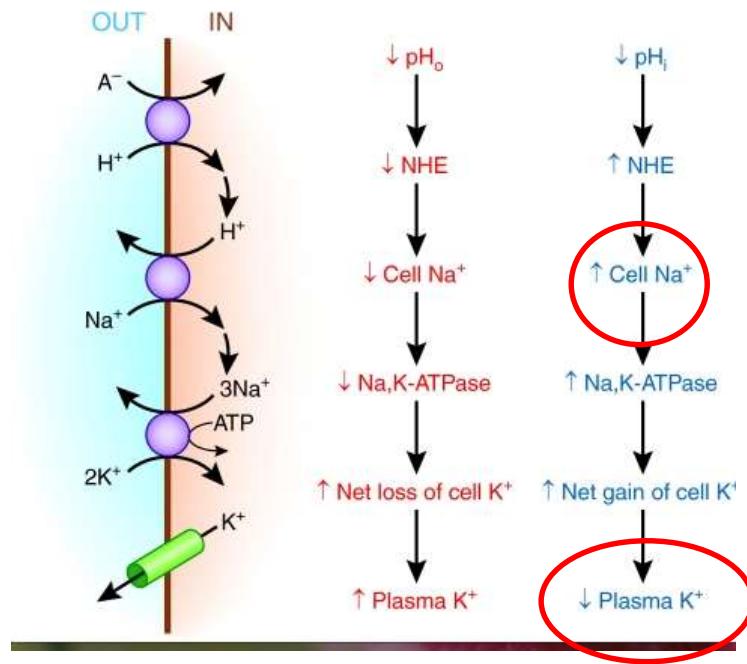

La nivelul celulei musculare nu există schimbator K^+/H^+
activitatea ATP-azei Na^+/K^+ este blocată

schimbatorul Cl^-/HCO_3^- facilitează ieșirea HCO_3^- la schimb cu Cl^- și crește activitatea cotransportorului K^+/Cl^- cu hiperpotasemie

- blocarea schimbatorului Na^+/H^+ facilitarea ieșirii potasiului și intrarea ionilor de hidrogen
- blocarea cotransportorul Na^+/HCO_3^- reduce cant de Na intracel
- **Acidoza hipercloremică cronică (diaree, ATD)-au HIPOPOTASEMIA dat pierderilor digestive și renale**

ACIDOZA METABOLICA CU GA CRESUTA

cotransportor monocarboxilat H^+/A^- (acid lactic) ce stimuleaza activitatea ATP-azei Na^+/K^+ si faciliteaza **intrarea de K** in celula

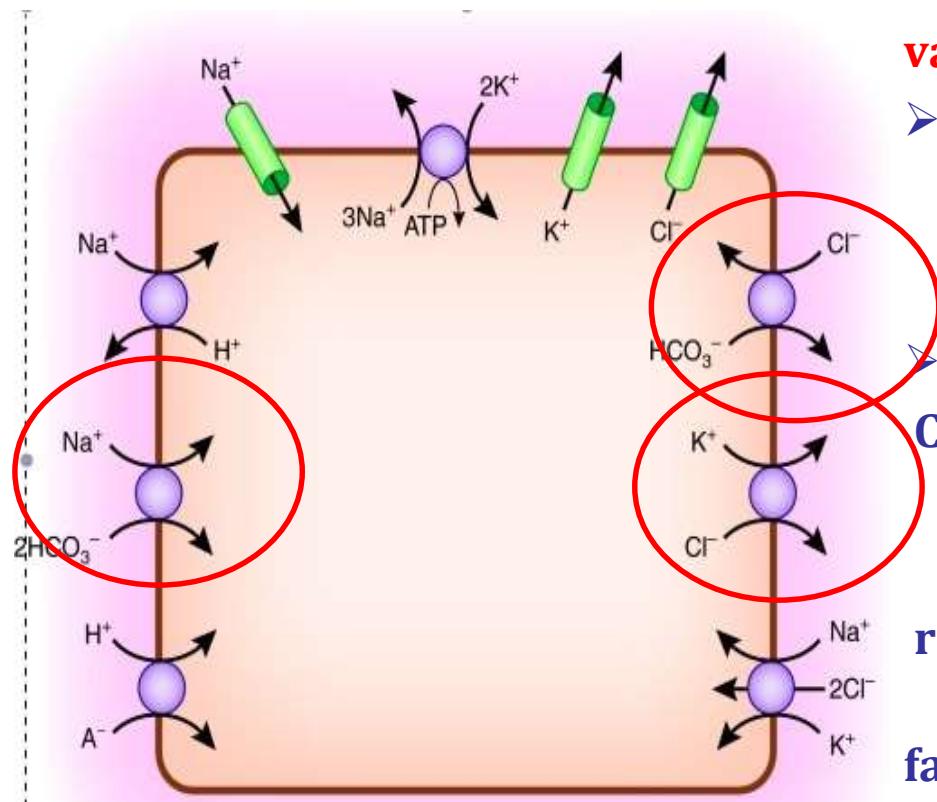
acidoza intracelulara este mai exprimata

activitatea ATP-azei NA^+/K^+ este **crescuta**

Hiperpotasemia din cetoacidoza diabetica sau acidoza lctica-reflecta activit insulinei sau a ATP necesare activit ATP-azei

Kamel S, Kamel I, Halperin ML: Disorders of plasma potassium concentration Textbook of Intensive Care), 2011:

Bicarbonatul si influenta redistributiei de K independent de valoarea pH-ului

val ↑ a bicarbonatului

- faciliteaza intrarea Na si bicarbonat prin cotransport - creste activ ATP-azei Na^+/K^+ și captare de K^+ intracelular cu **hipopotasemie**
- reduce activitatea cotransportorului $\text{Cl}^-/\text{HCO}_3^-$ si reduce eflux K^+ in schimb cu Cl^-

val ↓ a bicarbonatului

- reduce activ ATP-azei Na^+/K^+ si apare **hiperpotasemie**
- facilit cotransportorul $\text{Cl}^-/\text{HCO}_3^-$
- facilit iesirea K^+ cu **hiperpotasemie**

Atentie la alcalinizare in cazul pacientilor cu hiperpotasemie doar in cazul celor severe cu acidoză intracelulară

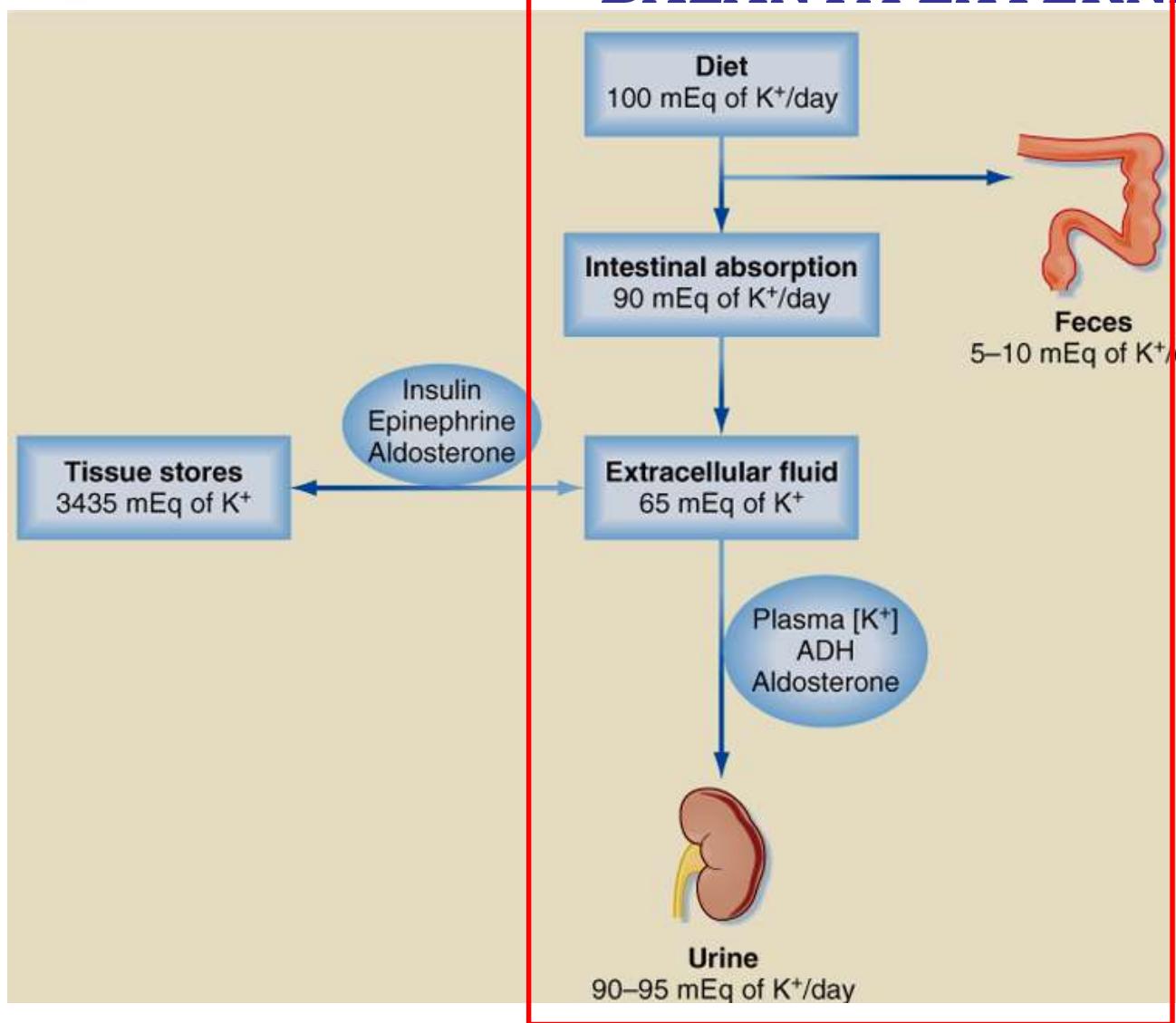
Aronson PS, Giebisch G. Effects of pH on potassium: new explanations for old observations. J Am Soc Nephrol. 2011

Wiederholt JM et al. Acute metabolic acidosis: Characterization and diagnosis of the disorder and the plasma potassium response. J Am Soc Nephrol 15: 1589–1596, 2004

Alti factori

- CRESTEREA TONICITATII PLASMATICE
  - determina deplasarea apei din celula si concomitent a potasiului - **hiperpotasemie**
- LIZA CELULELOR- determina eliberarea K^+ din celule - **hiperpotasemie**
- PROLIFERAREA CELULARA- captarea K^+ in celule- **scaderea K^+ extracelular**

BALANTA EXTERNA

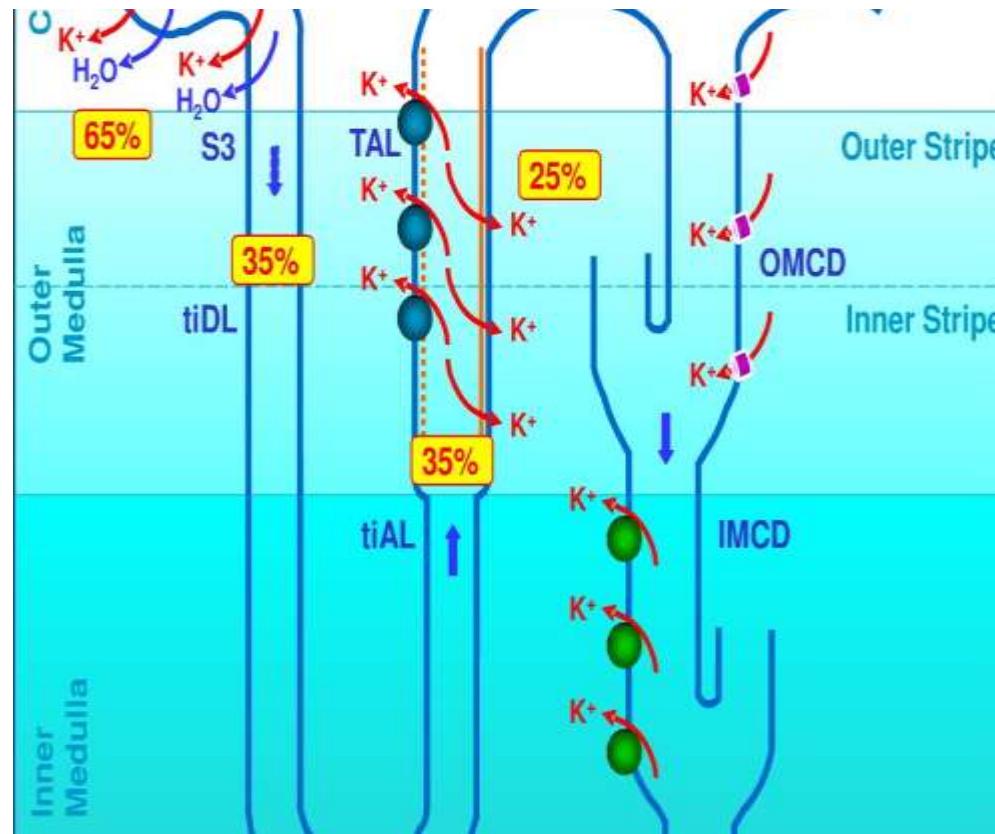

APORT
dieta , aport IV (KCl,
hiperalimentatia),
medicatie transfuzii

EXCRETIA RENALA

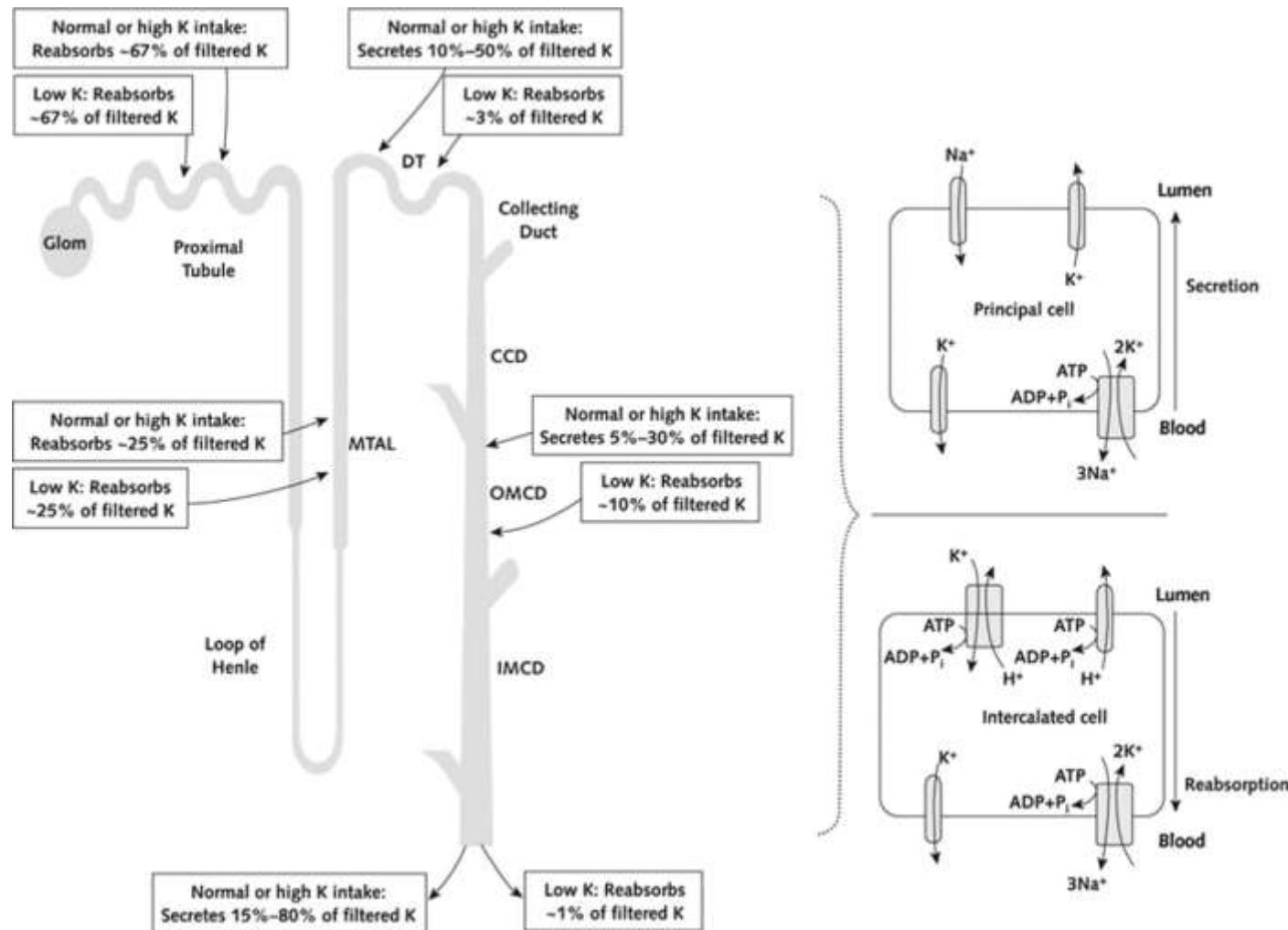

Rolul rinichiului in homeostazia potasiului

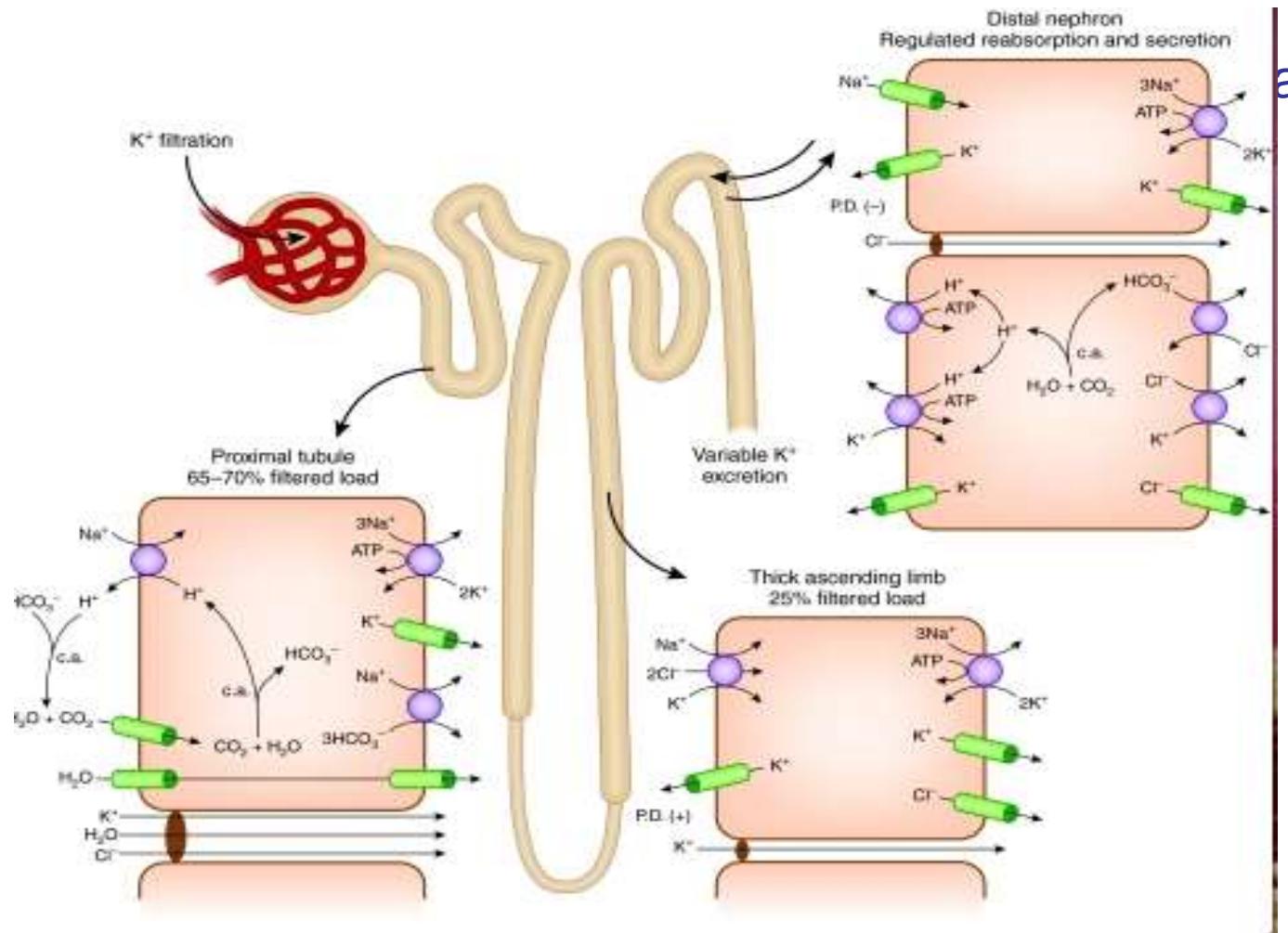

excretie 90-95% din aportul prin dieta
 reglarea cantit de K^+ finale din urina se face la nivelul ductelor colectorii
 pierderi urinare variabile in functie de aport

Balanta externă a potasiului

Homeostazia renala

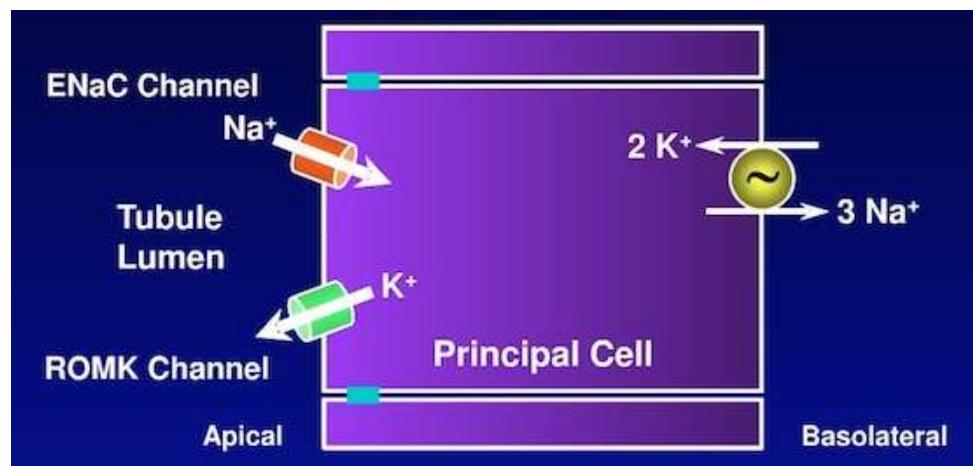

- la nivelul TCD si a celulelor principale din TC

Factorii majori ce influenteaza secretia:

- activitatea ATP-azei Na^+/K^+
- gradientul electrochimic de K^+
- permeabilitatea membranara a K^+ (este asigurata de canalele de potasiu ROMK si BK)
- Reabsorbția de Na^+ din lumen prin canalele de sodiu determina crearea unui potential negativ intraluminal care va favoriza ieșirea K^+ la nivelul canalelor de K^+ de la nivelul membranei apicale

Cotransport K^+/Cl^-

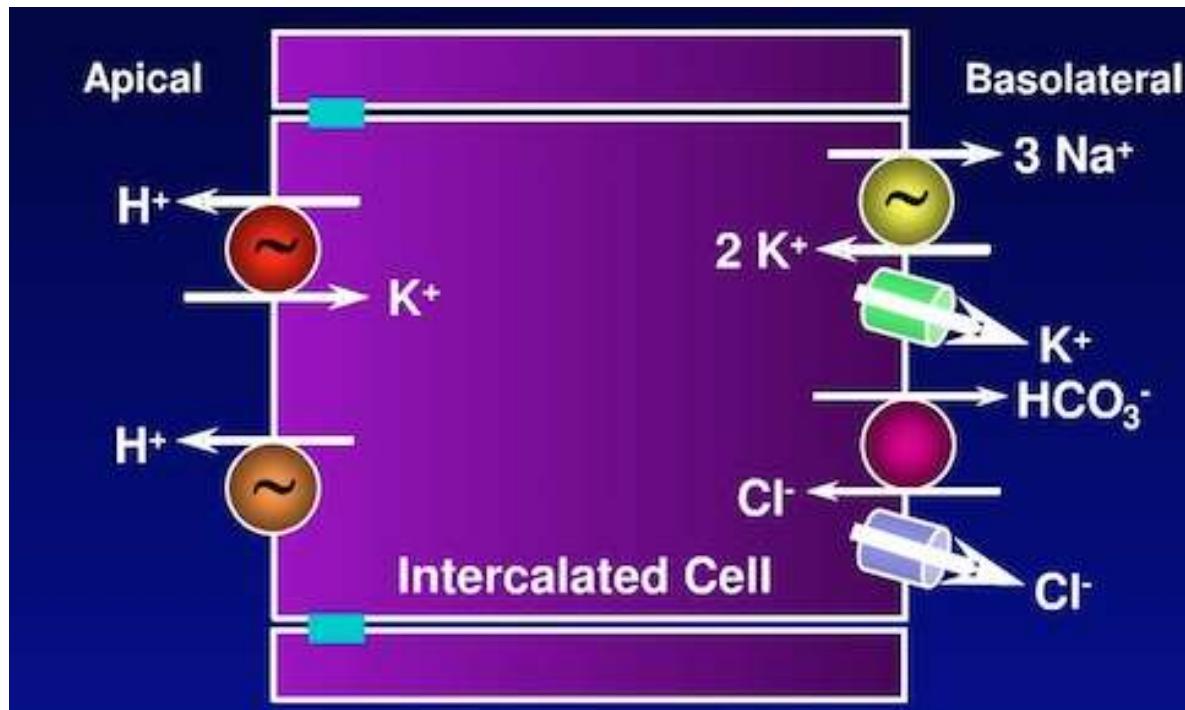
REABSORBTIA DE POTASIU

- la niv celulelor intercalate

Factorii majori determinanti ai reabsorbtiei sunt :

1. Secretia de H^+ de catre celulele intercalate

2. ATP-aza H^+/K^+ dependenta de la nivelul membranei apicale

FACTORI PERITUBULARI

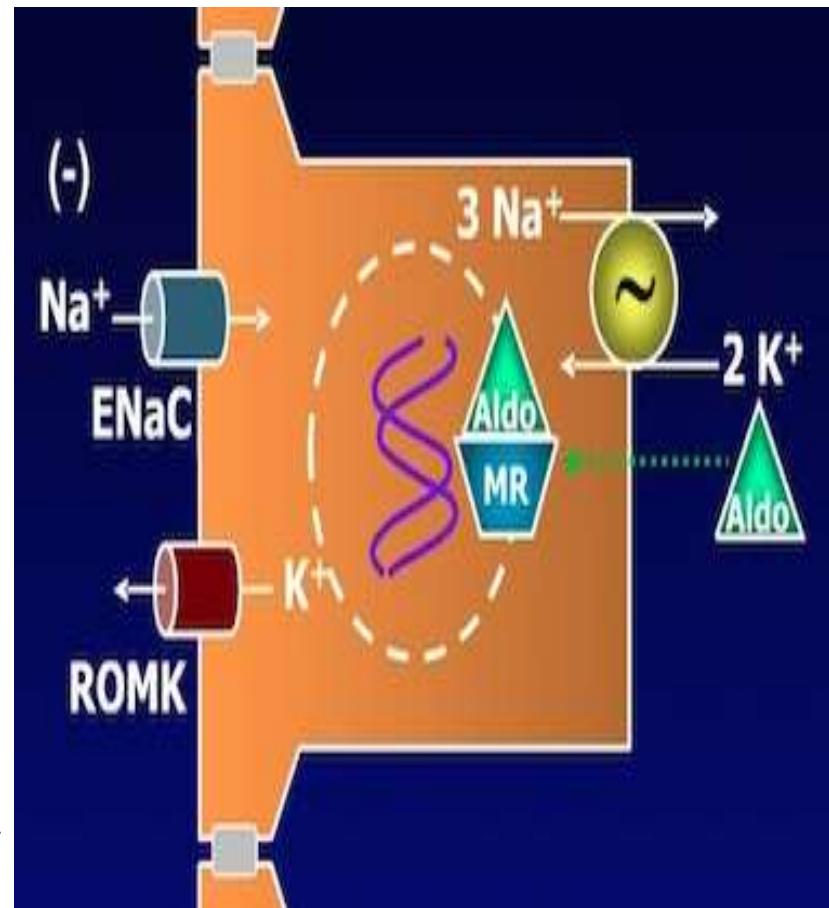
- concentratia plasmatica de potasiu
- aldosteronul
- pH-ul extracelular

FACTORI LUMINALI

- fluxul urinar tubular distal
- cantitatea de sodiu
- componetia anionilor urinari

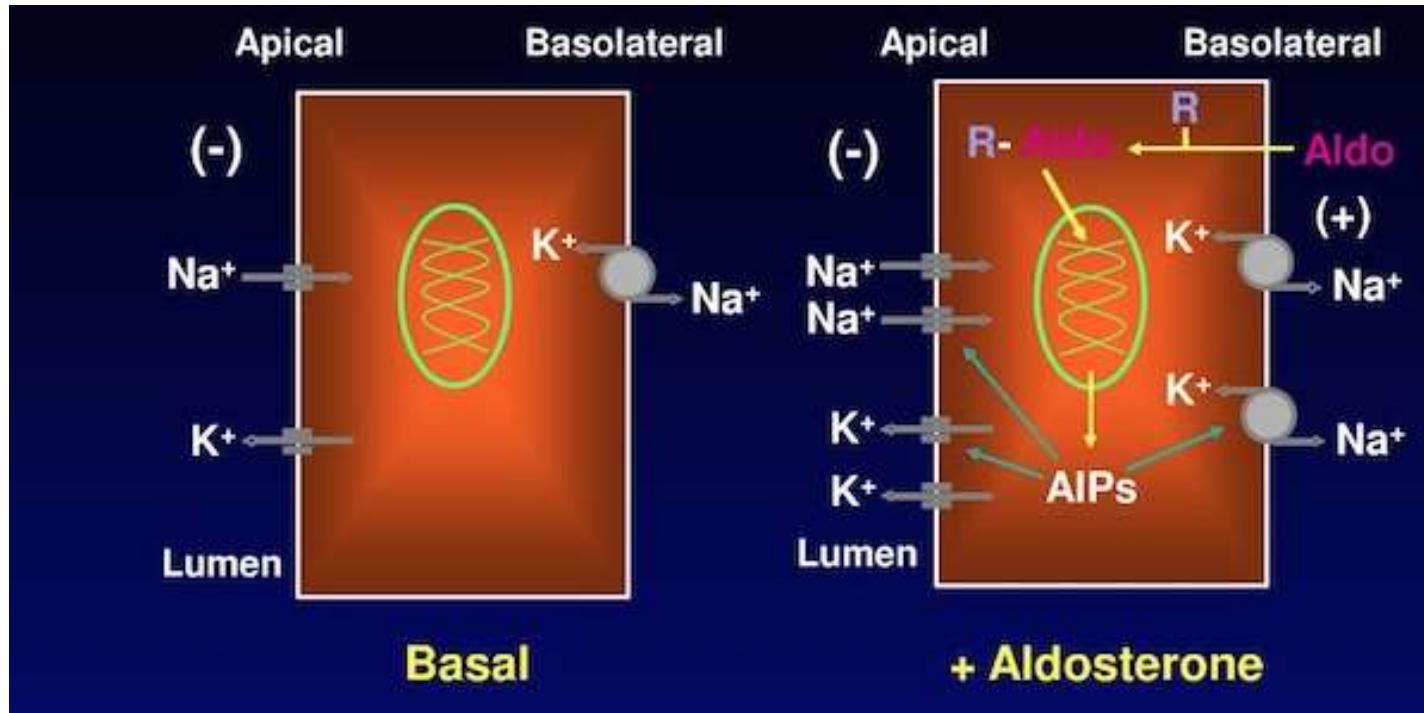
APORT CRESCUT DE POTASIU

- substrat pentru ATP-aza Na^+/K^+
- activare directa a ATP-azei Na^+/K^+ la nivelul celulelor principale cu cresterea secretiei renale de potasiu
- cresterea secretiei de aldosteron
- scaderea reabsorbtiei de K^+ la nivelul celulelor intercalare

celule principale

ALDOSTERONUL

- creste activitatea ATP-azei Na^+/K^+ dependente la nivelul membranei laterobazale
- creste nr de canale de Na^+ si K^+

Rata fluxului renal tubular distal

Cresterea fluxului renal distal (hipervolemie, diuretice , cantitate crescută de Na^+ în urină) determină secretia de K^+

- dilutia K^+ în volumul crescut urinar- creste gradientul luminal de K^+
- recrutarea canalelor de potasiu cu conductibilitate crescută (BK)(mediata de calciu intracelular prin stimularea mecanica cililor apicali)
- Creste livrarea distala de Na^+

Satlin LM, Carattino MD, Liu W, Kleyman TR.: Regulation of cation transport in the distal nephron by mechanical forces. Am J Physiol Renal Physiol 291: F923–F931, 2006.

CANTITATEA CRESCUTA DE SODIU URINAR

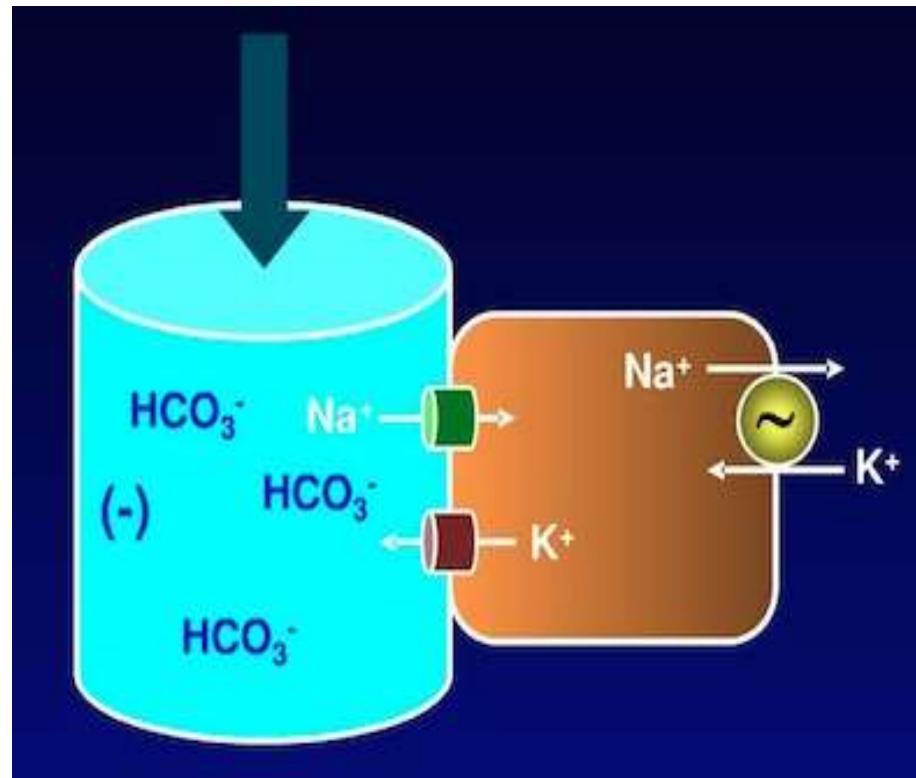
Secretia de K^+ este dependenta direct si indirect de cantitatea de Na^+ urinar

cresterea cantitatii de Na^+ urinar determina cresterea reabsorbtiei tubulare de Na^+ cu crearea unui potential negativ intratubular si favorizarea secretiei de K^+

cresterea fluxului tubular distal faciliteaza si o livrare crescuta de Na^+ (hipervolemie, diuretice)

**anionii slab reabsorbabili
(fosfati, sulfati exces de
bicarbonat) cresc diferența de
potential negativ intraluminal
și favorizează secretia de
potasiu**

- bicarbonantul
- cetoacetat
- beta hidroxibutarat

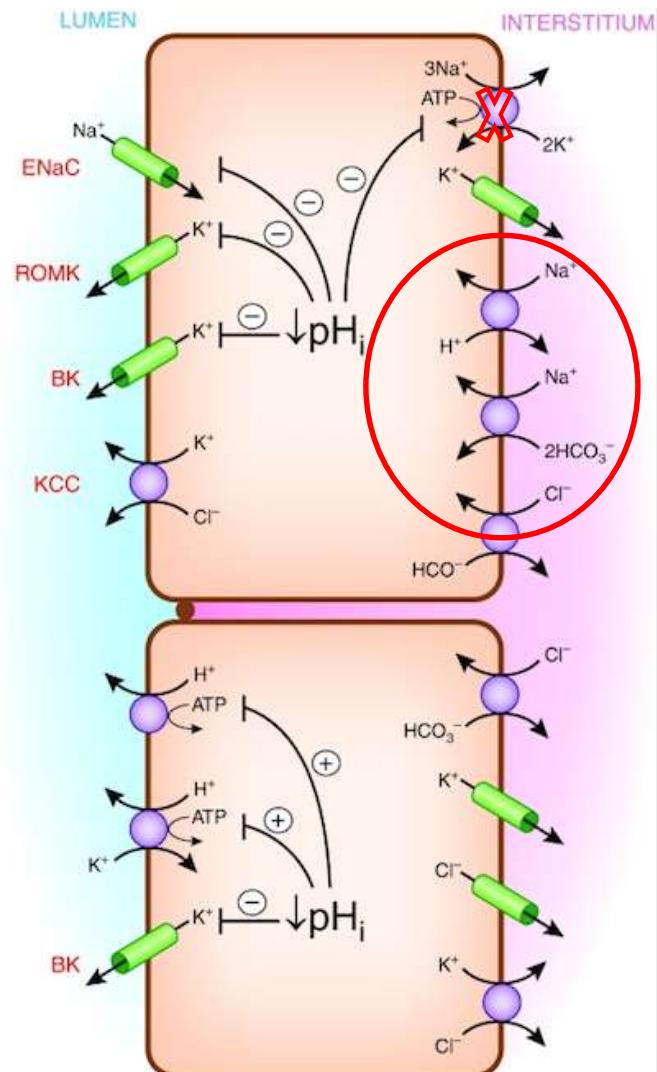

ACIDEMIA - scade concentratia K^+ in celulele principale si reduce secretia de potasiu

- inhibitia schimbatorului Na^+ / H^+
- inhibitia cotransportorului Na^+/HCO_3^-
- reduce Na^+ intracelular si activit ATP-azei - inhiba secretia K^+

ACIDEMIA – cresterea activitatii ATP-azei H^+/K^+ la nivelul celulelor intercalate

ALCALEMIA - creste concentratia K^+ in celulele principale si creste secretia de potasiu

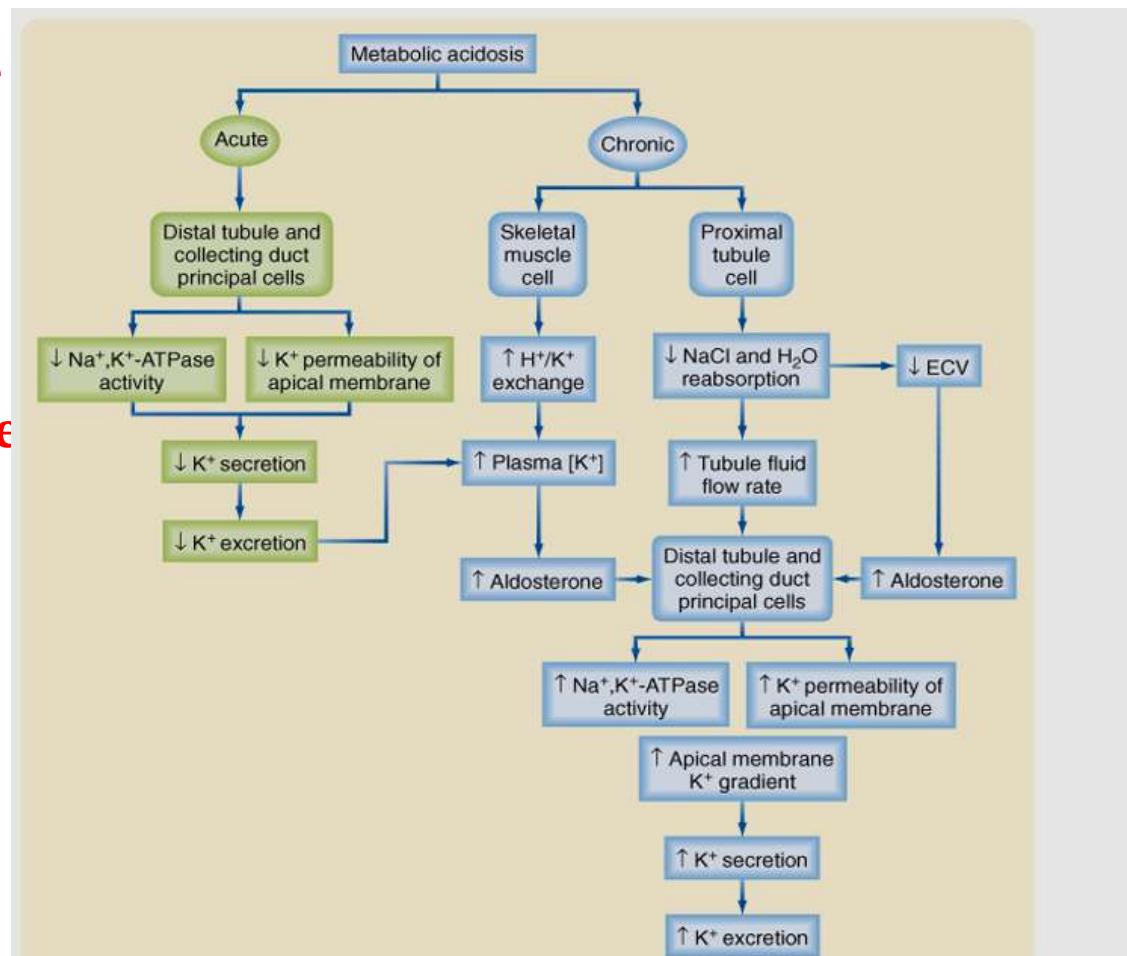
Aronson PS, Giebisch G. Effects of pH on potassium: new explanations for old observations. J Am Soc Nephrol. 2011

ACIDOZA METABOLICA SI SECRETIA DE K⁺ LA NIVEL RENAL (HK/hK)

- **ACIDOZA METABOLICA ACUTA cu Hiperpotasemie**
scade secretia de K⁺ la nivel renal si excretia de K⁺

- **ACIDOZA METABOLICA CRONICA cu Hipopotasemie**
creste excretia de K⁺ si determina deficit de K⁺

- Acidoza renala tubulara distala
- Cetoacidoza diabetica cu diureza osmotica
- Acidozele organice cu excretie crescuta de anioni altii decat Cl⁻

- Fluxul renal distal este crescut
- Cantitatea de Na^+ urinar este crescută,
- Excretia de Na^+ este crescută și apare depletia volemică cu activare RAA
- Stimulează direct secretia de aldosteron

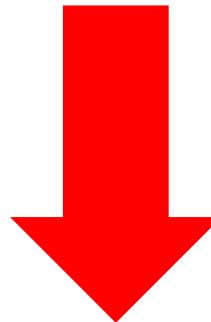
Facilitarea secretiei de K^+ la nivel renal

Acidozele organice cu excretia unor cantitati crescute de anionilor non clorigeni determina cresterea secretiei de K^+ prin reducerea ionilor de clor luminali necesari cotransportului luminal K^+/Cl^-

PRINCIPALELE TULBURARI ALE METABOLISMULUI POTASIULUI

CAUZE:

- APORT INADECVAT DE POTASIU
- DISTRIBUTIEI ANORMALE TRANSCOMPARTIMENTALE
- ALTERARII EXCRETIEI RENALE

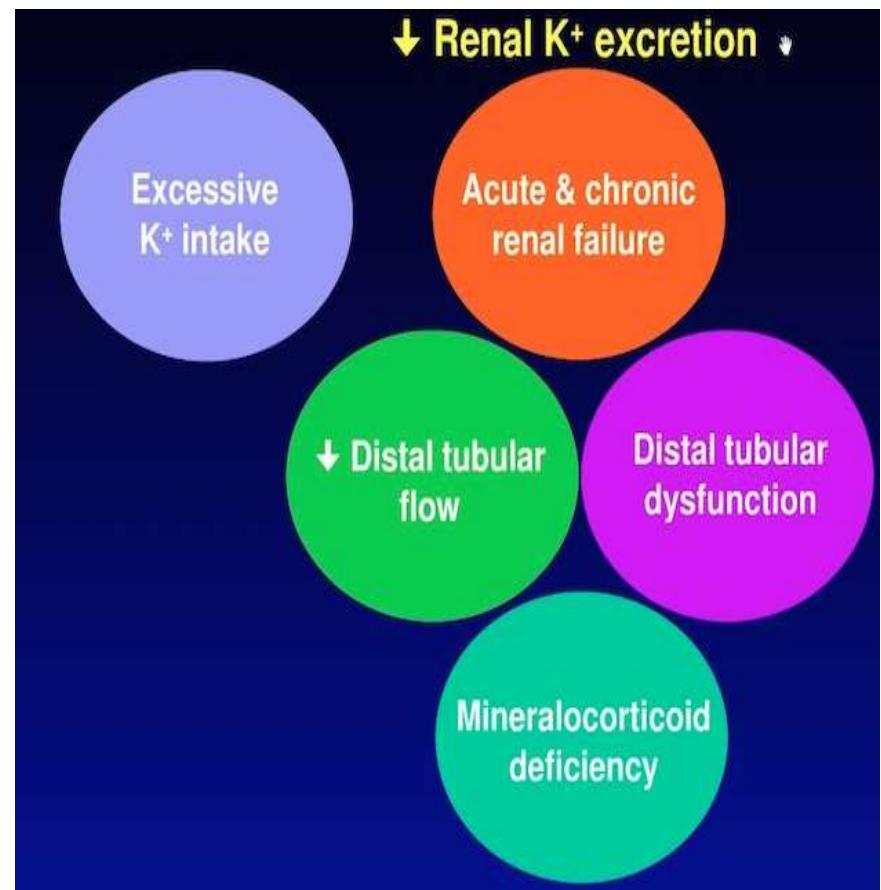
HIPOPOTASEMIA SI HIPERPOTASEMIA

Tulburare a

- **balantei externe** (exces al cantitatii totale de potasiu) sau a
- **balantei interne** (schimburi transcelulare)
  - Acidoză
  - Hiperosmolaritate (ex hiperglicemie)
  - Beta blocante
  - Distrugeri tisulare
  - Efort fizic intens
  - Paralizia periodică familială hiperpotasemică

Pseudohiperpotasemie

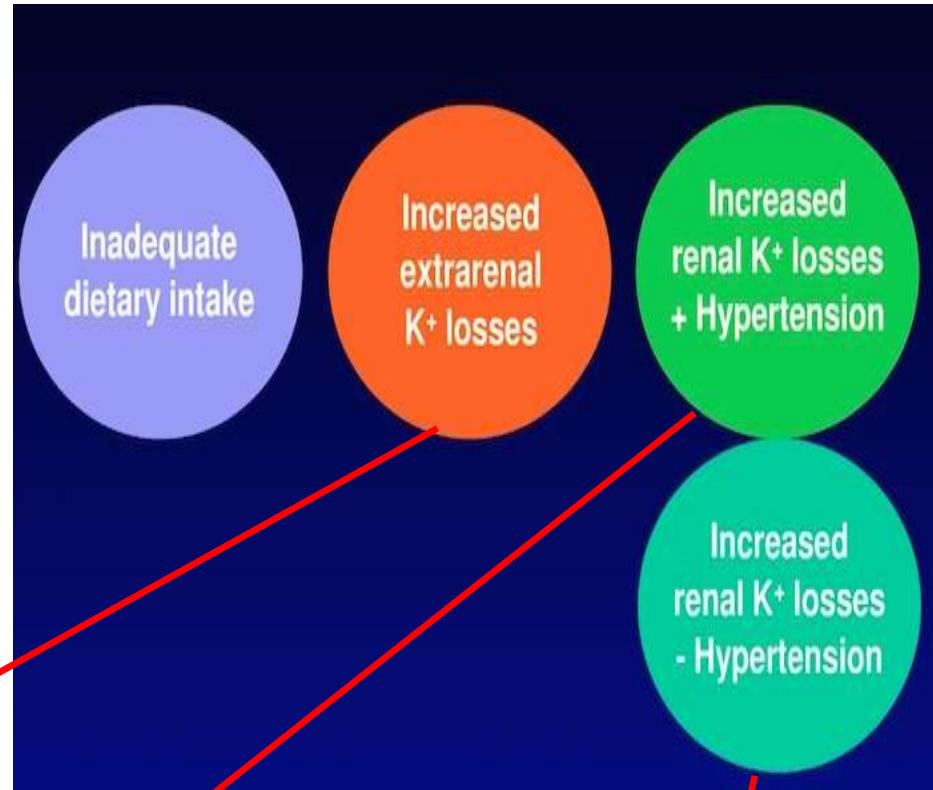
- recoltare inadecvată a probei de sânge cu hemoliză
- leucocitoză $>90.000/\text{ml}$
- trombocitoză $>1.000.000/\text{ml}$)

HIPOPOTASEMIA

Tulburare a

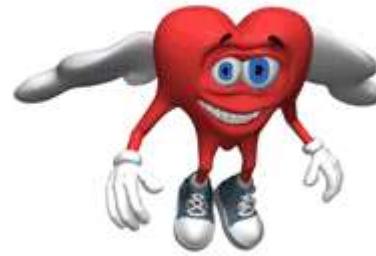
- **balantei externe** (deficit de K^+ total) sau a
- **balantei interne** (schimburi transcelulare)
  - Alcaloza
  - Tratarea cetoacidozei diabetice
  - Catecolaminele (condiții de stres)
  - Paralizie periodică familială hipokalemică, tireotoxicoză, hipotermie

voma prelungita,
aspiratie gastrica prelungita
ureteroileostome

hiperreninemia
hiperaldosteronism primar
Sd Cushing

diuretice
diureza osmotica
acidoza tubulara renala

Va multumesc !